

60 let gastroenterologije v Ljubljani – 45 let Klinike za gastroenterologijo

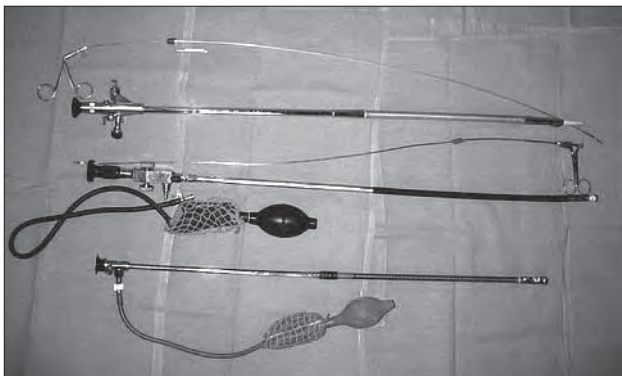
Borut Štabuc

Oddelek za gastroenterologijo, Univerzitetni Klinični Center Ljubljana

Gastroenterolog 2016; suplement 1: 1–5

UVOD

Bolezni prebavil so med najpogostejšimi internističnimi boleznimi. Zaradi omejene diagnostike in možnosti internističnega zdravljenja so se še v začetku 20. stoletja z gastroenterologijo ukvarjali predvsem abdominalni kirurgi. Začetek gastroenterologije v Ljubljani sega v leto 1905, ko so pričeli uporabljati Bizmutovo kašo kot kontrastno sredstvo za rentgensko pregledovane notranjih organov. Zaradi vse boljše endoskopske in slikovne diagnostike ter večjega vedenja o boleznih prebavil, postane gastroenterologija v drugi polovici 20. stoletja pomembna veja interne medicine. V sklopu interne klinike sta leta 1956 ustanovljena Gastroenterološki oddelek A na Interni kliniki v stavbi C današnjega Onkološkega inštituta, ki ga je vodil prof. dr. Jože Satler in Gastroenterološki oddelek na Polikliniki,

ki ga je vodil prof. dr. Ivan Matko ml. Prvi oddelek je bil bolj usmerjen v zdravljenje jetrnih bolezni, drugi pa je bil usmerjen pretežno v diagnostiko in zdravljenje vseh bolezni prebavil.

KLINIKA ZA GASTROENTEROLOGIJO V LJUBLJANI

Klinika za gastroenterologijo v Ljubljani je kot prva tovrstna klinika v takratni Jugoslaviji nastala iz dveh gastroenteroloških oddelkov Interne klinike 1970. leta.

Prof. dr. Jože Satler

Prvi predstojnik je bil prof. dr. Jože Satler (1970 do 1980) Istočasno je bil ustanovljen tudi endoskopski oddelek, ki ga je vodil prof. dr. Ivan Matko ml. Klinika je bila od vsega začetka usmerjena v diagnostiko, zdravljenje in v raziskave na področju bolezni prebavil ter v širjenje

znanja med slovenske gastroenterologe. Od ustanovitve dalje, je pomembno sodelovanje z drugimi strokami, ki so neposredno povezane z gastroenterologijo, še posebej z abdominalno kirurgijo, radiologijo, patologijo in nuklearno medicino.

Vpeljane so bile nove diagnostične metode zgornjih in spodnjih prebavil s pomočjo upogljivih gastroskopov in kolonoskopov. Tako so lahko že sredi 70. let diagnosticirali celiakijo (prof. dr. Križman). Uvedena je bila ultrazvočna diagnostika trebušnih organov in ultrazvočno vodene biopsije (Tomaž Thaler, dr. med.). V tem času je bila v prakso uvedena diagnostična endoskopska retrogradna holedohopankreatografija (ERCP) (prof. dr. Igor Križman).

prof. dr. Igor Križman

Drugi predstojnik je bil prof. dr. Igor Križman (1981 do 1998), vodja endoskopskega oddelka dr. Milan Gorenšek, dr. med. V tem času se je na Kliniki ustanovil oddelek za funkcionalno diagnostiko, kjer se izvaja pH-metrija, manometrija požiralnika, manometrija analnih sfinktrov. ERCP s papilotomijo je v prakso prenesel dr. Milan Gorenšek. Prim. mag. Srečko Štepec, dr. med. je leta 1993 vpeljal endoskopsko ultrazvočno preiskavo. Leta 1997 je bila narejena prva sklerozacija varic (asist. dr. Borut Kocijančič). Sredi 90. let se pričnejo uvajati terapevtske endoskopije, ki omogočajo zaustavljanje krvavitev iz prebavne cevi in polipektomije. Odkritje bakterije *Helikobakter pylori* in zaviralcev protonske črpalke postaja vse pomembnejše v preprečevanju raka zgornjih prebavil ter pri zdravljenju krvavitev iz zgornjih prebavil.

Prof. dr. Saša Markovič

Prof. dr. Saša Markovič, dr. med. je postala predstojnica Klinike za gastroenterologijo leta 1999 (1999–2005), vodja oddelka za endoskopijo je bil Gorazd Kolar, dr. med. Leta 1999 smo pričeli s programom transplantacije jeter (prof. dr. Saša Markovič), leta 2000 se z odprtjem gastroonkološke

Gorazd Kolar, dr. med.

Prof. dr. Borut Štabuc, dr. med. je postal predstojnik leta 2006, vodja oddelka za endoskopijo je bil do 2014 Gorazd Kolar, dr. med., od 2015 asist. Samo Plut, dr. med. V zadnjih letih smo popolnoma prenovili funkcionalno diagnostiko (prim. Matjaž Koželj, dr. med.), pričeli z endoskopsko ultrazvočno vodenimi biopsijami (Andrej Gruden, dr. med.) in z enteroskopijo. Med prvimi v državi smo v endoskopski diagnostiki pričeli uporabljati Enodobase. Leta 2010 smo začeli opravljati ligacijo varic (asist. prim. dr. Borut Kocijančič) in endoskopske mukozne resekcije. Leta 2015 smo pričeli z submukoznimi resekcijami (asist. Samo Plut, dr. med., mag. Manfred Mervic, dr. med.) in 2016 z radiofrekvenčno ablacijo Barrettovega požiralnika. Ambulanta za zdravljenje bolnikov s kronično vnetno črevesno boleznijo z biološkimi učinkovinami je bila ustanovljena 2014 leta (Nataša Smrekar dr. med.) Zaradi vse večjega števila jetrnih transplantacij smo leta 2015 podali vlogo za ustanovitev transplantacijskega oddelka v sklopu hepatološkega oddelka (prim. mag. Matjaž Hafner). V zadnjih letih so bili ob internistično kirurškem konziliju ustanovljeni konzilij za nevroendokrine tumorje (mag. Erika Kovačič, dr. med), konzilij za gastroonkologijo (doc. dr. Rado Janša, dr. med.), konzilij za KVČB (prof. dr. Ivan Ferkolj, dr. med.), konzilij za kapsulno endoskopijo in enteroskopijo (asist. Luka Strniša, dr. med.).

ambulante (prof. dr. Borut Štabuc) prične s sistemskim zdravljenjem rakov prebavil. Leta 1999 smo nabavili prve videoendoskope. Leta 2003 smo začeli s kapsulno endoskopijo (Živa Mrevlje, dr. med.).

V zadnjem času se vse več pozornosti namenja prehrambeni podpori, predvsem pri bolnikih, ki se pripravljajo na operativne posege, zato ustanovljamo ambulanto za prehrano.

Ljubljanska ubožnica leta 1901.

OD NASTANKA UBOŽNICE DO DANES

Tretja ubožnica v Ljubljani na Japljevi ulici, v kateri si prostore delimo z infektologi je bila slovesno odprta 31. 12. 1901. Razglašena je bila za eno najlepših in najmodernejših stavb v Ljubljani. Po elberfeldskem modelu je načrte zanjo pripravil arhitekt Maks Fabiani po najmodernejših higienko-zdravstvenih načelih tedanje dobe, zgradili pa so jo ljubljanski obrtniki in podjetniki v enem letu in pol. Maks Fabiani (1865–1962) je bil eden izmed pomembnejših arhitektov in urbanistov habsburške monarhije. Ob prelomu 19. v 20. stoletje je največ deloval v Ljubljani in ji prinesel takrat novo uveljavljeni secesijski arhitekturni slog. Mestna ubožnica v Vodmatu pa je bila Fabianijeva prva stavba v Ljubljani.

Leta 1969 se je v to stavbo preseli gastroenterološki oddelek Interne klinike. Ker je bila stavba v slabem stanju so leta 1972 pričeli z adaptacijo, s katero so v kleti stavbe pridobili oddelek za endoskopsko, ultrazvočno in radiološko dejavnost. Istočasno so adaptirali tudi preostali del stavbe, s čimer so pri-

Klinika za gastroenterologijo v Ljubljani.

dobili prostore za funkcionalno diagnostiko in oddelek za intenzivno nego. Prenova je bila zaradi pomanjkanja denarja leta 1976 prekinjena in nato zaključena v letu 1979. Od takrat se notranjost stavbe ni več bistveno spreminjala.

Leta 2014 smo pričeli pripravljati načrte za celotno adaptacijo endoskopije, funkcionalne diagnostike in dnevnega hospitala. Leta 2016 so bile priprave zaključene in denar zagotovljen, tako da opravičeno pričakujemo, da bomo začetka leta 2017 zaključili z nujno potrebno adaptacijo.

KLINIČNI ODDELEK ZA GASTROENTEROLOGIJO

Klinični oddelek za gastroenterologijo ima danes 74 bolniških postelj, 4 oddelke s 16 posteljami in enoto za intenzivno terapijo, ki ima 10 postelj. Vodje oddelkov so: prof. dr. Ivan Ferkolj, doc. dr. Rado Janša, Nataša Smrekar, dr. med., prim. mag. Srečko Štepec, dr. med. in mag. Manfred Mervic, dr. med.

Oddelek D. I. je usmerjen predvsem v hepatologijo in jetrno transplantacijo. 67 % vseh sprejemov je iz urgentne internistične ambulante (IPP). 77 % vseh sprejemov (IPP, triažna ambulanta, kirurške ambulante, endoskopske ambulante) je urgentnih.

Maja 2016 je bilo na KO za gastroenterologijo 137 zaposlenih. Od tega 20 zdravnikov specialistov, 11 specializantov iz gastroenterologije za ljubljansko regijo, 32 diplomiranih medicinskih sester, 63

srednjih medicinskih sester oz. zdravstvenih tehnikov in 10 administratorjev.

Vodja endoskopske dejavnosti, v kateri se izvajajo hospitalne in ambulantne endoskopije je asist. Samo Plut, dr. med. Endoskopska dejavnost obsega dve gastrokopirnici, dve kolonoskopirnici, ambulanto za rektoskopijo, ERCP, endoskopski ultrazvok, enteroskopijo in kapsulno endoskopijo. Leta 2015 je bilo narejenih 7065 gastrokopij, 4534 kolonoskopij skupaj s programom SVIT (SVIT-ove kolonoskopije izvaja 10 kolonoskopistov v popoldanskem času v povprečju 25-krat mesečno), 285 rektoskopij, 980 ERCP-jev in 873 endoskopskih UZ.

Vodja gastroenteroloških ambulant na Polikliniki je asist. mag. David Drobne, dr. med. Vodja specialistične onkološke ambulante z dnevnim hospitalom je doc. dr. Rado Janša, dr. med. in KVČB ambulante z dnevnim hospitalom Nataša Smrekar, dr. med.

Leta 2015 je bilo v specialističnih gastroenteroloških ambulantah na polikliniki pregledanih 6533 bolnikov, od tega je bilo več kot polovica prvih pregledov. V gastroonkološki ambulanti je bilo pregledanih 5284 bolnikov, v KVČB ambulanti 752 bolnikov.

Enoto za ultrazvočno diagnostiko vodi Janez Jereb, dr. med., enoto za funkcionalno diagnostiko Katja Novak, dr. med. Leta 2015 je bilo narejenih 3660 abdominalnih UZ in 34 enteroskopij, 87 kapsulnih endoskopij in 656 funkcionalno diagnostičnih preiskav.

Pedagoška dejavnost

V dodiplomskem in podiplomskem izobraževanju sodelujejo vsi specialisti kliničnega oddelka. Na Katedri za interno medicino Medicinske fakultete v Ljubljani so na Kliničnem oddelku za gastroenterologijo redno zaposleni trije asistenti (D. Drobne, S. Plut, A. Šmid) in prof. Štabuc na učiteljskem mestu. Izvajamo pouk in vaje iz propedeutike za študente medicine in stomatologije. Od 2010. leta vodimo in izvajamo pouk in vaje iz predmeta Prebavila. Na oddelku je vedno na kliničnih vajah najmanj pet študentov 6. letnika MF. Vsakodnevno je na oddelku povprečno 10 specializantov Interne medicine, gastroenterologije, družinske medicine in abdominalne kirurgije.

Leta 1947 je prof. dr. Ljudevit Merčun (1900–1954) izdal prvi slovenski učbenik o boleznih prebavil. Leta 2004 je izšel prvi slovenski učbenik Interna medicina, kjer je področje gastroenterologije uredila prof. Saša Markovič.

V zadnjih petnajstih letih smo organizirali 4 mednarodne simpozije, številne enodnevne seminarje, kjer so predavali vodilni svetovni gastroenterologi, seminarje za specializante, družinske zdravnike in specialiste drugih internističnih in kirurških strok, ter delavnice za bolnike. Aktivno sodelujemo pri pripravi Tavčarjevih dnevov in pri Sodobni Interni. Izven klinike imamo vsako leto več kot 40 različnih strokovnih in okoli 20 poljudnih predavanj s področja gastroenterologije.

Na KO za gastroenterologijo je specialistični izpit iz gastroenterologije v zadnjih 15 letih naredilo sedem slovenskih in dva tuja specializanta. Narejena sta bila 2 magisterija in 3 doktorati, ter 7 Prešernovih nalog.

Raziskovalna dejavnost

V zadnjih 15 letih smo naredili 3 multicentrične prospektivne raziskave na področju zaviralcev protonske črpalke. V okvirih doktorskega študija je bilo narejenih 7 raziskav, na področju magistrskega študija 2 in v okvirih študentskih Prešernovih nalog 8 raziskav. Skupno smo vodili 2 slovenska raziskovalna prejekta in sodelujemo v dveh raziskovalnih nalogah, 2 projektih nalogah in 8 terciarnih projektih UKC Ljubljana. Letos imamo tri terciarne projekte sodelujemo v dveh evropskih projektih in izvajamo tri prospektivne klinične raziskave.

Zdravniki na KO za gastroenterologijo imamo od leta 2000 v Cobissu 792 bibliografskih enot. Od tega smo prvi avtorji ali soavtorji v 77 raziskovalnih člankih s faktorjem vpliva (IF).

Zaključek

Bolezni prebavil - akutne, kronične in funkcionalne so ene najpogostejših internističnih bolezni, ki pomembno vplivajo na preživetje, morbiditeto in kakovost življenja.

V zadnjih letih je bil narejen velik napredek na področju diagnostike, preprečevanja in zdravljenja. Gastroenterologija postaja vse obsežnejša zato se v zadnjem času podobno kot drugje v svetu tudi na KO za gastroenterologijo ustanavljajo subspecialne enote kot so hepatologija, gastroonkologija, endoskopija in klinična prehrana.

Prepričan sem, da smo dostojni nasledniki naših učiteljev in upokojenih kolegov in da smo kljub manjšim materialnim možnostim, na strokovnem pedagoškem in raziskovalnem delu enakovredni drugim podobnim ustanovam v svetu.